

reddütle karşılanmış ve kitap, Hindüşâh'ın Şems-i Münşî diye tanınan oğlu Muhammed'in *Şihâhu'l-Fürs*'ü ile aynı eser kabul edilmiştir. *Şihâhu'l-'Acem*'in Bratislava Üniversitesi Kütüphanesi'nde (nr. 549) bulunan bir nüshasını neşreden Gulâm Hüseyin Beygdilî ise (Tahran 1361 hş., 1366 hş.) yazdığı mukaddime eserini Hindüşâh'a ait olduğunu ileri sürmüştür. Ancak Farsça masdarların Türkçe karşılıklarının verildiği, Farsça'nın gramer kurallarının Türk diliyle anlatıldığı eserdeki Türkçe'nin XIV. yüzyılın başlarına ait olması mümkün olmadığından daha sonraki bir dönemde kaleme alınan *Şihâhu'l-'Acem*'in Hindüşâh es-Sâhibî'ye veya oğlu Muhammed'e nisbet edilmesi yanlıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hindüşâh es-Sâhibî, *Tecâribü's-selef* (nşr. Abbas İkbâl-i Âştîyânî), Tahran 1357 hş., neşredenin mukaddimesi; *Şihâhu'l-'Acem* (nşr. Gulâm Hüseyin Beygdilî), Tahran 1361, neşredenin mukaddimesi, s. 5-19; Cüveynî, *Târîh-i Cihângüşâ*, I, s. XX; *Keşfü'z-zunûn*, I, 344; II, 1074; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 514; Storey, *Persian Literature*, I/1, s. 81; I/2, s. 1232; Safâ, *Edebiyyât*, III/2, s. 1243-1244; a.mlf., *Gencine-i Sühân*, IV, 161; M. Ali Terbiyet, *Dânişmendân-ı Âzerbâyçân*, Tahran 1314 hş., s. 399; Brockelmann, *GAL*, II, 245; *Suppl.*, II, 256; *Hediyetü'l-'ârifîn*, II, 511; *Kehhâle, Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, XIII, 155; *Arabische, Türkische und Persische Handschriften der Universitätsbibliothek in Bratislava* (ed. J. Blaškovičs), Bratislava 1961, s. 401; Neffisî, *Târîh-i Naẓm u Neẓr*, I, 184; Hân bâbâ, *Fihrist*, I, 1182; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ teşâni'î's-Sîfa*, Beyrut 1403/1983, III, 348; XXIII, 216; E. G. Browne, "The Tadjribu's-Salaf a Persian Version of the Arabic Kitâbu'l-Fahri Composed by Hindushah Ibn Sanjar as-Sahibi al-Kirâni in 723/1323", *JRAS Centenary Supplement* (1924), s. 245-254; Muhammed Hüseyin Rûhanî, "Tecâribü's-selef", *DMT*, IV, 108-109; C. Huart, "İbnü't-Tiktakâ", *IA*, V/2, s. 874-875; C. E. Bosworth, "Muhammed b. Hindü-şhâh", *EP* (İng.), VII, 404.

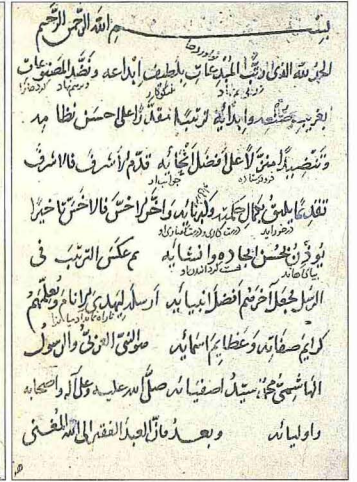
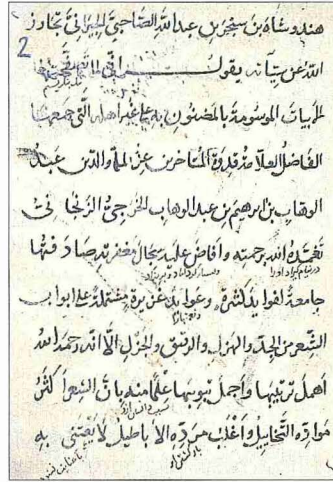
İSMAİL AKA

HİNDÜŞÂHİLER

850 (?) - 1026 yılları arasında
bugünkü Afganistan ve Pakistan'ın
bir kısım toprakları üzerinde
hüküm süren bir hânedan.

Hânedanın kurucusu, Kâbil'de Budist Türkşâhîler'in (Türkîşâhîler) saltanatına son veren Brahman Kallâr'dır (Lalliya). Son Türkşâhî hükümdarı Lagatürman'ın veziri olan Kallâr sadakat göstermeyip tahtı ele geçirmiş ve yaklaşık 850 yılında Hindüşâhîler (Hindüşâhiyye) denilen bu hânedanı kurmuştur. Bîrûnî'ye göre Kallâr'dan

Hindüşâh
es-Sâhibî'nin
Mevâridü'l-edeb
adli eserinin
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Reisülkütâb
Mustafa Efendi,
nr. 925)

sonra yerine sırasıyla Sâmend, Kemelû, Bhim, Caypal, Anandpal, Triloçanpal ve Bhimpal geçmiştir.

Kâbil'den Çinâb nehrine kadar yayılan Hindüşâhîler Peşâver, Lahor ve Cullandâr'ı da hâkimiyetleri altına almışlardı. Fakat Gazneliler'in güçlenmeye ve Doğu Afganistan'da hâkimiyet kurma mücadelesi vermeye başladıkları sırada Kâbil'den uzaklaştırıldılar (870) ve İndus nehri yakınlarındaki Ravalpindi civarında bulunan Vayhand'ı (Bîrûnî'nin Vayhind dediği Ohind, Udabhandapur, bugünkü Und) başşehir yaptılar.

Hindüşâhîler, Pencap'ta güçlü bir ricalik haline gelerek Rama-Ganga nehrine kadar yayıldılar. Ancak Gazneliler de Hindistan'a doğru genişlemeyi planlıyorlardı. Sebük Tegin, İslâmiyet'in Kuzey Hindistan'a girmesine engel oluşturduklarına inandığı Hindüşâhîler'e karşı akınlara başladı. Bunun üzerine raca Caypal fillerle takviye edilmiş kuvvetli ordusuyla onun karşısına çıktı. Ancak Gurek mevkiinde yapılan savaşta mağlûp oldu ve barış istemek zorunda kaldı (986). Sebük Tegin 1 milyon dirhem, elli fil ve sınır bölgesindeki bazı kaleler kendisine verilme şartıyla bu isteği kabul etti. Fakat Caypal Gazneli kuvvetleri çekilir çekilmez antlaşmayı bozdu. Sebük Tegin'in yeni bir Hint seferi düzenlemesi üzerine diğer racalarla ittifak kurarak büyük bir ordu hazırladıysa da yine yenildi ve Lâmgân ile Peşâver arasındaki bütün topraklarını kaybetti. Sebük Tegin'in yerine geçen oğlu Mahmûd-ı Gaznevî Hindistan'a her yıl sefer düzenlemeye başladı. İkinci Hint seferi sırasında Peşâver vadisinde yapılan bir savaşta 30.000 piyade ile 12.000 süvari ve 300 filden oluşan Hindüşâhî ordusu Gazneliler karşısında bozguna uğradı.

Caypal yanındaki oğulları, torunları ve başlıca kumandanlarıyla birlikte esir alındı (8 Muharrem 392/27 Kasım 1001). Gazneli Mahmud bu zaferden sonra Hindüşâhîler'in merkezi Vayhand'ı zaptetti ve kışı orada geçirdi; bu arada raca Caypal'in de Horasan'daki Menyezid köle pazarında 80 dirheme satılmasını istediysede (Cûzcânî, I, 229) daha sonra onu bazı şartlarla serbest bıraktı. Fakat Caypal, oğlu Anandpal'den ve halktan gördüğü aşağılayıcı muamele karşısında geleneklere uyarak kendini yakmak suretiyle intihar etti (393/1003).

Caypal'den sonra tahta çıkan Anandpal önceleri Gazneliler'le dost geçinmeye gayret gösterdi. Fakat daha sonra Gazneliler'in fetih amacıyla yine güneye yöneleceklerini tahmin ettiği için komşularını Gvalyor, Ecmîr, Kannev, Ücceyn, Kâlinçâr ve Delhi racaları ile dostluk münasebetlerini geliştirdi ve kendi devletinin ortadan kaldırılması halinde sıranın onlara geleceğini belirterek yanında yer almalarını sağladı (Muhammad Nazım, *The Life and Times of Sultân Mahmûd*, s. 89). Anandpal'in faaliyetlerini yakından takip eden Sultan Mahmud 29 Rebü'lâhîr 399'da (31 Aralık 1008) Gazne'den yola çıktı. İndus nehri geçerek (altıncı Hint seferi) müttefik Hindü ordusunu Vayhand'ın karşısındaki ovada bozguna uğrattı. Anandpal ve adamları Nagarkot Kalesi'ne sığındılarsa da kale birkaç günde düşürdü.

Hindüşâhîler'in son büyük hükümdarı, Gazneli Mahmud'un dokuz (1014) ve on üçüncü (1019) Hint seferlerinin hedeflerinden birini oluşturan Triloçanpal'dir. Mahmud bu seferlerin ilkinde onun oğlu Bhimpal'in yönetiminde bulunan Nandana Kalesi'ni zaptetti; fakat kendisiyle

Keşmir'e doğru çekildiği için karşılaşamadı. Beş yıl sonra ise Triloçanpal'in Kâ-lincâr racası Ganda ile anlaşarak Pencap'ı ele geçirmeye kalkışması üzerine 1019 yılı sonbaharında on üçüncü defa Hindistan'a girdi ve onu Ganda ile birleşmesine fırsat vermeden Rama-Ganga ırmağı kenarında yakaladı. Çok çetin geçen savaş sırasında Triloçanpal yaralandı ve hayatını kurtarmaya çalışırken ihanete uğrayarak kendi adamları tarafından öldürüldü (Ekim 1019). Bu savaştan sonra Hindüşâhîler eski güçlerini kaybettiler. Devlet süratle yıkılmaya yüz tuttu ve son raca Bhimpal'in ölümüyle tarih sahnesinden silindi (1026). Hükümdar ailesine mensup bazı kimseler Keşmir, Çitral ve Gilgit'e çekilerek buralarda küçük prenslikler kurdular.

BİBLİYOGRAFYA :

Birûnî, *Tahkîku mâ li'l-Hind*, Beyrut 1403/1983, s. 318-319; Cûzcânî, *Tabakât-ı Nâşurî*, I, 227-229; Muhammed Nazım, *The Life and Times of Sultân Mahmûd of Ghazna*, Cambridge 1931, s. 86-97, 194-196; a.m.f., "The Hindu Shahiyya Kingdom of Ohind", *JRAS* (1927), s. 485-495; H. C. Ray, *The Dynastic History of Northern India*, Calcutta 1931-36, I, 55-106; C. E. Bosworth, *The Ghaznavids: Their Empire in Afghanistan and Eastern Iran (944-1040)*, Beirut 1973, s. 13, 35, 37, 39, 43, 129, 235; a.m.f., "Hindû Shâhis", *EP* (İng.), III, 460; Erdoğan Merçil, *Gazneliler Devleti Tarihi*, Ankara 1989, s. 8, 9, 17, 19, 24; A. Wink, *Al-Hind. The Making of the Indo-Islamic World. Early Medieval India and the Expansion of Islam 7th-11th Centuries*, Leiden 1991, I, 112-128; Emel Esin, "Butân-ı Halaç", *TM*, XVII (1972), s. 57-59.

ENVER KONUKÇU

HİNDUVÂNÎ

(الهندواني)

Ebû Ca'fer Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hinduvânî el-Belhî (ö. 362/973)

Hanefî fakihî, müctehid.

Belh'te doğdu. Hindistan'dan getirilen hizmetçi ve câriyelerin konakladığı Bâbü Hinduvân adlı mahalleden dolayı Hinduvânî nisbesiyle anılmıştır. Fıkıh ilmindeki silsilesi Ebû Bekir el-A'meş, Ebû Bekir el-İşkâf, Muhammed b. Seleme, Ebû Süleyman el-Cûzcânî ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî vasıtası ile Ebû Hanîfe'ye ulaşır. Ayrıca Ebû'l-Kâsım es-Saffâr'dan ders alan ve onun *Kitâbü'l-Muhtelif*'ini rivayet eden Hinduvânî'nin diğer hocaları arasında Muhammed b. Akil el-Belhî, Ali b. Ahmed el-Fârisî ve İshak b. Abdurrahman el-Kindî gibi âlimler bulunmaktadır.

Kendisi de pek çok talebe yetiştirmiş olup Ebû'l-Leys es-Semerkindî, Ebû İshak İbrâhîm b. Müslim el-Buhârî, Ebû Abdullâh Tâhîr b. Muhammed el-Haddâdî gibi âlimlerin de aralarında bulunduğu kırk öğrencisinin icthad mertebesine ulaştığı ve kadılık yaptığı kaydedilmektedir. 25 Zilhicce 362 (26 Eylül 973) tarihinde Buhara'da vefat eden Hinduvânî'nin cenazesi Belh'e götürülerek orada defnedildi.

Ebû Hanîfe'nin bütün görüşleri unutulup Ebû Yûsuf'un *el-Emâlî*'si, Muhammed b. Hasan'ın *en-Nevâdir* ve *ez-Zîyâdât*'i tamamen yanmış olsa hepsini hâfızasından yazacak kadar Hanefî fikhına vâkıf olduğunu söyleyen Hinduvânî (M. Mahrûs Abdüllatif, I, 91), halli zor pek çok meseleye çözüm getirmesi sebebiyle Küçük Ebû Hanîfe lakabıyla anılmıştır. Ancak mezhepte taassuba düşmediği, zaman zaman Ebû Hanîfe'nin görüşlerini tenkit ederek mezhep içindeki farklı kanaatleri benimsediği, diğer mezheplerin görüşlerine de yöneldiği veya müstakil icthadlarda bulunduğu görülmektedir. Meselâ İmâm-ı Âzam'a göre cünüp bir kimsenin Fâtiha sûresini dua niyetiyle okumasında bir sakınca bulunmadığı ve mezhepte benimsenen görüş de bu olduğu halde, "Ebû Hanîfe'den böyle rivayet edilmiş olsa dahi bu yönde fetva vermem" dediği bilinmektedir (*el-Fetâva'l-Hindiyye*, V, 317). Hinduvânî'nin görüşleri Serahsî'nin *el-Mebsû'î*'u, Kâsânî'nin *Bedâ'î*'u, Kâdîhan'ın *el-Fetâva'l-Hâniyye*'si, Merginânî'nin *el-Hidâye*'si, Bezzâzî'nin *el-Fetâvâ*'sı, *el-Fetâva'l-Hindiyye* ve İbn Âbidîn'in *Reddü'l-muhtâr*'ı gibi Hanefî fikh kitaplarında sık sık geçmektedir. Bu eserlerde Ebû Ca'fer künyesi mutlak olarak geçtiğinde Hinduvânî kastedilir.

Tefsir ve hadis ilimlerine de vâkıf olan Hinduvânî Belh ve Mâverâünnehir'de hadis rivayet etmiş, talebesi Ebû'l-Leys es-Semerkindî *en-Nevâzil* isimli eserinin "et-Te'vilât" adlı bölümünde onun ve diğer bazı âlimlerin çeşitli âyet ve hadislerin tefsirleriyle ilgili görüşlerine yer vermiştir.

Hinduvânî'nin kaynaklarda zikredilen *el-Fevâ'idü'l-fıkhîyye*, *Keşfü'l-ğavâ-miz fi furû'l-fıkh* ve *Şerhu Edebî'l-kâ-dî* adlı eserlerinin günümüze ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Hassâf'ın *Edebü'l-kâdî*'sinin şerhi olan son eser *Hediyyetü'l-ârifîn*'de (II, 47) yanlışlıkla Ebû Yûsuf'un *Edebü'l-kâdî*'sinin şerhi olarak gösterilmekte, bu kaynağı kullanan Kehhâle de

aynı hatayı tekrarlamaktadır (*Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, X, 244).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû'l-Leys es-Semerkindî, *en-Nevâzil*, Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhîm Paşa, nr. 724, tür.yer.; Serahsî, *el-Mebsû't*, I, 93; II, 90; III, 107, 128, 196, 197, 198; IX, 120; X, 191; XII, 60; XIII, 20; XV, 81; XXIII, 85; XXVI, 72; Sadrüşşehid, *Şerhu Edebî'l-kâdî li'l-Haşşâf* (nşr. Muhyî Hilâl es-Serhân), Bağdad 1397/1977, I, 58, 68, 81, 288-289, not 7; II, 363, 365; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), V, 652; Kâsânî, *Bedâ'î*'i, I-VII, tür.yer.; Kâdîhan, *el-Fetâvâ*, tür.yer.; Merginânî, *el-Hidâye*, İstanbul 1986, I, 54; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, III, 393-394; Safedî, *el-Vâfi*, III, 347; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, III, 192-194; Bezzâzî, *el-Fetâvâ*, tür.yer.; İbn Kutluboğa, *Tâcü't-terâcim*, s. 63; *Keşfü'z-zunûn*, I, 46; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 41; *el-Fetâva'l-Hindiyye*, I-VI, tür.yer.; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), I-VIII, tür.yer.; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 179; *Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 47; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, X, 244; M. Mahrûs Abdüllatif, *Meşâyi-hu Belh mine'l-Hanefiyye*, Bağdad 1367/1977, I, 70, 90-91, ayrıca bk. İndeks.

MEHMET ERDOĞAN

HİNT ÜSLÛBU

(bk. SEBK-i HİNDİ).

HINZ, Waltherr

(1906-1992)

Alman şarkiyatçısı.

19 Kasım 1906'da Stuttgart'ta bir tüccarın oğlu olarak dünyaya geldi. Küçük yaşta yetim kaldı ve Die Studienstiftung des Deutschen Volkes adlı vakfın verdiği burstan istifade ederek 1926'dan itibaren Leipzig, Münih ve Paris üniversitelerinde Doğu Avrupa tarihi ve Slavistik öğrenimi gördü. 1930 yılında Leipzig'te Rus Çarı Deli Petro çağındaki ilim, sanat ve kültür faaliyetlerini incelediği *Peter des Großen Anteil an der wissenschaftlichen und künstlerischen Kultur seiner Zeit* adlı tezyle doktor unvanını aldı. Bundan sonra derslerine devam ettiği Farsça profesörü Hans Heinrich Schaefer'in teşvikiyle İran'a ilgi duymaya başladı ve 1935'te *Irans Aufstieg zum Nationalstaat im fünfzehnten Jahrhundert* adlı çalışması ile doçentliğe yükseldi. 1937'de Göttingen Üniversitesi'nde Yakınoğu tarihi profesörü oldu; ertesi yıl da aynı üniversitenin Felsefe Fakültesi dekanlığına seçildi. 1942-1945 yılları arasında İstanbul'da Alman askerî ataşeliğinde görevlendirildi. Burada bulunduğu sırada İstanbul kütüphanelerindeki yazmalarla ilgilenildi ve bazılarını istinsah etti. Eylül